

Bland klitter och marsker

Jyllandsresan 7–10 augusti 2003

Lena Jonsell var en av de avundsvärda deltagarna vid föreningens innehållsrika resa till Jylland i somras.

LENA JONSELL

På morgonen 7 augusti mötte tolv exkursionsdeltagare upp i Slettestrand på Jyllands nordvästkust. Flertalet hade dagen före rest från Göteborg till Fredrikshavn och mötts av exkursionsledaren Aage Pedersen, som med stor omsorg lagt upp resroute och exkursioner med tanke på såväl typiska och speciella naturtyper, som efter svenska förhållanden ovanliga arter.

Utefter Jyllands långa västkust stannade vi till på flera platser och fick en helhetsbild av klittkustens låglänta landskap och vegetation. Vi åkte färja över Limfjordens mynning vid Thyborøn och följde den smala sandremsan mellan den öppna Nordsjön och fjordarna fram till Vadehavet i närheten av Esbjerg. I de yttersta klitterna kunde vi studera dynernas växtlighet med sandrör *Ammophila arenaria*, strandråg *Leymus arenarius*, sandstarr *Carex arenaria*, sandvide *Salix repens* var. *argentea* och dynekotyper av flockfibbla *Hieracium umbellatum*, på enstaka ställen med inslag av rariteter som kvastglim *Silene otites*, klittnattljus *Oenothera ammophila* och strandvinda *Calystegia soldanella*, alla vackert blommande.

I de mera bundna sandområdena tillkom ytterligare arter, till exempel havtorn *Hippophaë rhamnoides*, pimpinellros *Rosa pimpinellifolia* och borsttåtel *Corynephorus canescens*, i en vegetation som längre inåt land övergick i hedar med arter som stensöta *Polypodium vulgare* och kråkbär *Empetrum nigrum*, klockkljung *Erica tetralix* och nälginst *Genista anglica*.

Ett besök på kalkklippan Bulbjerg på den nordvästra kusten gav oss möjlighet att studera

klintögontröst *Euphrasia dunensis*, dansk getvämpling *Anthyllis vulneraria* ssp. *danica*, en extremt lågvuxen ekotyp av slätterfibbla *Hypochoeris maculata* samt tretåig mås i bergsbranten ner mot havet. Inte långt därifrån fick vi se ett bestånd av hjorttunga *Asplenium scolopendrium* växande på ett helt annat sätt än vi är vana vid, nämligen i slutet vegetation av gräs och örter på en nordvänd sluttning.

Halofytvegetation med strandmalört *Artemisia maritima*, glasört och styv glasört *Salicornia europaea* och *S. dolichostachya*, saltört *Suaeda maritima*, havsnarv *Spergularia media* och revigt saltgräs *Puccinellia maritima* kunde vi se på flera ställen, till exempel i en betad saltäng tillsammans med mängder av den ursprungligen sydafrikanska kotulan *Cotula coronopifolia* lysande gult på långt håll. I marsklandet i det sydligaste exkursionsområdet vid Skallingen tillkom ännu mer exklusiva arter som portlakmålla *Atriplex portulacoides*, marrisp *Limonium vulgare* och engelskt marskgräs *Spartina anglica*.

I diken och åar fick vi bekanta oss med några sällsynta sörvattensväxter som flytsvalting *Luronium natans*, vattenstånds *Senecio aquaticus* och flodstäkra *Oenanthe fluviatilis*, flytande i stora sjök tillsammans med mera triviala arter som sköldmöja *Ranunculus peltatus*.

Några snabbstopp för ”kryssarna” gav oss pampigt blommande fjäderklint *Centaurea phrygia* ssp. *pseudophrygia* i en dikesren, skorem *Corrigiola litoralis* i stenläggningen utanför en livsmedelsaffär, och stora bestånd av den i sen tid inkomna och längs åstränder uppenbarligen konkurrensstarka apelsinbalsaminen *Impatiens capensis* med knallorange blommor. I ett område där det varit sandtäkt fick vi se ett växtsamhälle med mycket speciell sammansättning: rika bestånd av glimmerört *Illecebrum verticillatum* tillsammans med klotullört *Filago vulgaris*, strandpryl *Plantago uniflora* och flytsäv *Isolepis*

Här ser vi artikelförfattarinnan och Margareta Edqvist sträva uppför Raabjerg Mile, en väldig sanddyn strax söder om Skagen på Jyllands nordspets. Den kilometerstora dynen vandrar sakta framåt, cirka 15 meter om året, och höjer sig 40 meter över det omgivande landskapet.

Foto: Evastina Blomgren.

fluitans och i samma område lysande blå klockgentiana *Gentiana pneumonanthe*.

Till halvön Djursland nordost om Århus for vi under Jens Christian Schous säkra ledning. I detta vackra, böljande landskap fick vi nya aspekter på Jylland. Vi besökte en bokskog med i stort sett alla växter som hör dit, men som vi från Mellansverige sällan ser: stor häxört *Circaea lutetiana*, skogsskräppa *Rumex sanguineus*, skogsveronika *Veronica montana* och skugglosta *Bromopsis ramosa* med enorma vippor, samt dessutom revsuga *Ajuga reptans* och smalaxstarr *Carex strigosa*, en vacker starr med blad som skogssäv *Scirpus sylvaticus* och en axsamling något liknande den hos skogsstarr *Carex sylvatica*. På sydkusten, nära stranden, gick vi över en gräshed med mycket lavar, borsttätel *Corynephorus canescens* och hedblomster *Helichrysum arenarium*. I de branta, eroderade sandstränderna letade vi upp brunkrissla *Inula conyzae* och en bit därifrån, i likartad miljö, även hylsnejlika *Petrorhagia proliifera* och vittätel *Aira caryophyllea*.

En av resans höjdpunkter var besöket på Skagen och framför allt Raabjerg Mile, en ännu levande sanddyn som årligen förflyttar sig ungefär 15 meter. I det varma klimatet fick vi verkligen ett intryck av ökenlandskap, när vi barfota kämpade oss upp i den heta sanden. Väl uppe

på dynen, då vi skådade ut över landskapet med gölar och småsjöar och längre bort den odlade bygden, blev visionen dock snarare ett lågfjällslandskap i snösmältningstider – sanden är vit som snö! I ett av småvattnen kunde vi efter en stunds vadande i det fotsdjupa vattnet leta upp flera strand- och vattenväxter: strandlumner *Lycopodiella inundata*, klotgräs *Pilularia globulifera*, delvis i täta bestånd som en ryamatta, rödlänke *Lythrum portula* och en hel rad tågarter, bland annat svarttåg *Juncus anceps*.

De fyra dagarna blev innehållsrika och utnyttjades intensivt, men med ett lugnt och avslappat exkursionstempo. Luncherna i fält kunde dock gärna ha fått ta litet mera tid så att vi bättre hunnit avnjuta de läckra smørrebröden! Möjligheter till bad gavs i både Skagerrak, Kattegatt och Nordsjön, men de flesta exkursionsdeltagarna försakade badet till förmån för växterna, trots att temperaturen varje dag låg mellan 25 och 30 grader och solen gassade kontinuerligt. En mycket lyckad resa var det, som gav oss rika intryck och utökad artkunskap från miljöer som är unika i Norden.

LENA JONSELL

Adress: Konsumvägen 20 B, 756 45 Uppsala
E-post: lena.jonsell@swipnet.se